

СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
TRIBUNAL DE JUSTICIA DE LA UNIÓN EUROPEA
SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE
DEN EUROPÆISKE UNIONS DOMSTOL
GERICHTSHOF DER EUROPÄISCHEN UNION
EUROOPA LIIDU KOHUS
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION
COUR DE JUSTICE DE L'UNION EUROPÉENNE
CÚIRT BHREITHIÚNAIS AN AONTAIS EORPAIGH
SUD EUROPSKE UNIJE
CORTE DI GIUSTIZIA DELL'UNIONE EUROPEA

LUXEMBOURG

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESA
EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMAS
AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA
IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA TAL-UNJONI EWROPEA
HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE UNIE
TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ
TRIBUNAL DE JUSTIÇA DA UNIÃO EUROPEIA
CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE
SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE
SODIŠČE EVROPSKE UNIJE
EUROOPAN UNIONIN TUOMIOISTUIN
EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

13. marts 2014 *

»Sjette momsdirektiv – fritagelser – artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3) og 6) – investeringsforeninger – arbejdsmarkedsrelaterede pensionsordninger – forvaltning – transaktioner vedrørende anbringelse af midler, kontokurantkonti, betalinger, overførsler«

I sag C-464/12,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Østre Landsret (Danmark) ved afgørelse af 8. oktober 2012, indgået til Domstolen den 17. oktober 2012, i sagen:

ATP PensionService A/S

mod

Skatteministeriet,

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, T. von Danwitz, og dommerne E. Juhász, A. Rosas (refererende dommer), D. Šváby og C. Vajda,

generaladvokat: P. Cruz Villalón

justitssekretær: fuldmægtig C. Strömholm,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 2. oktober 2013, efter at der er afgivet indlæg af:

– ATP PensionService A/S ved advokaterne H.S. Hansen og T. Kristjánsson

* Processprog: dansk.

- den danske regering ved V. Pasternak Jørgensen, som befuldmægtiget, bistået af advokat K. Lundgaard Hansen
- Det Forenede Kongeriges regering ved barrister R. Hill
- Europa-Kommissionen ved L. Lozano Palacios, M. Clausen og C. Barslev, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 12. december 2013,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3) og 6), i Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17. maj 1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter – Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag (EFT L 145, s. 1, herefter »sjette direktiv«).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet under en sag mellem ATP PensionService A/S (herefter »ATP«) og Skatteministeriet vedrørende et afslag på fritagelse for merværdiafgift (herefter »moms«) på visse ydelser, som ATP udfører for pensionskasser.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), har følgende ordlyd:

»Med forbehold af andre fællesskabsbestemmelser fritager medlemsstaterne på betingelser, som de fastsætter for at sikre en korrekt og enkel anvendelse af nedennævnte fritagelser, og med henblik på at forhindre enhver mulig form for svig, unddragelse og misbrug:

[...]

- d) følgende transaktioner:

[...]

3. transaktioner, herunder forhandlinger, vedrørende anbringelse af midler, kontokurantkonti, betalinger, overførsler, fordringer, checks og

andre i handelsforhold benyttede dokumenter, dog ikke inddrivelse af fordringer

[...]

6. forvaltning af investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne.«

- 4 Artikel 1, stk. 2, i Rådets direktiv 85/611/EØF af 20. december 1985 om samordning af love og administrative bestemmelser om visse institutter for kollektiv investering i værdipapirer (investeringsinstitutter) (EFT L 375, s. 3), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/107/EF og 2001/108/EF af 21. januar 2002 (EFT L 41, henholdsvis s. 20 og 35, herefter »direktiv 85/611«), definerer disse institutter som følger:

»Ved anvendelsen af dette direktiv og med forbehold af artikel 2 forstås ved investeringsinstitutter sådanne foretagender:

- der har som eneste formål at foretage kollektiv investering i værdipapirer og/eller i andre i artikel 19, stk. 1, nævnte likvide finansielle aktiver af kapital tilvejebragt ved henvendelse til offentligheden, og hvis virksomhed bygger på princippet om risikospredning

og

- hvis andele på forlangende af ihændehaverne skal tilbagekøbes eller indløses direkte eller indirekte for midler af disse institutters formue. Det forhold, at et investeringsinstitut træffer foranstaltninger med henblik på, at kursværdien for dets andele ikke afviger væsentligt fra nettoværdien, ligestilles med sådanne tilbagekøb eller indløsninger.«

- 5 Det følger af artikel 5, stk. 2, andet afsnit, i direktiv 85/611, at »[a]dministration af investeringsfonde og investeringsselskaber omfatter de i bilag II anførte opgaver; listen er ikke udtømmende«.

- 6 Dette bilag II nævner følgende punkter under »Opgaver i forbindelse med kollektiv porteføljeforvaltning«:

»– Investeringsforvaltning

– Administration:

- a) juridisk bistand og regnskabstjenesteydelser i forbindelse med fondsforvaltning
- b) kundeforespørgsler
- c) værdi- og prisfastsættelse (herunder selvangivelser)

- d) kontrol med overholdelse af lovgivning
- e) ajourføring af deltagerregister
- f) udlodning af overskud
- g) emission og indløsning af andele
- h) kontraktetablering (herunder udsendelse af beviser)
- i) registrering.

– Markedsføring«.

- 7 Artikel 5g, stk. 1, i direktiv 85/611 har indført en mulighed for, at medlemsstaterne »tillader, at administrationsselskaber – med henblik på at udøve selskabernes virksomhed mere effektivt – delegerer til tredjemand på deres vegne at udøve en eller flere af sine egne opgaver«, forudsat at dette mandat opfylder de betingelser, der er fastsat i artikel 5g, stk. 1, litra a)-i).

Dansk ret

Det danske pensionssystem

- 8 Den forelæggende ret har beskrevet det danske pensionssystem som følger.
- 9 Den forelæggende ret har oplyst, at pensionssystemet er opdelt i tre søjler: Første søjle omfatter den lovbestemte pension (folkepension mv.), anden søjle omfatter supplerende arbejdsmarkedsrelaterede pensionsopsparinger, og tredje søjle omfatter supplerende individuelle pensionsopsparinger. Hvor den første søjle er skattefinansieret, er den anden og tredje søjle (den supplerende pensionsopsparing) finansieret af den person, der skal have pensionen udbetalt, dvs. pensionskunden.
- 10 Den supplerende pensionsopsparing (anden og tredje søjle) sker typisk ved løbende indbetalinger til en pensionsordning i et pensionsinstitut (herunder en pensionskasse) eller i et pengeinstitut. Ved arbejdsmarkedsrelaterede pensionsopsparinger (anden søjle) indbetaler arbejdsgiveren normalt pensionsbidraget på vegne af lønmodtageren til en pensionskasse, men det kan også være til et pengeinstitut.
- 11 En supplerende pensionsopsparing (anden og tredje søjle) er i princippet bidragsdefineret, hvilket indebærer, at størrelsen af pensionsbidraget er aftalt, hvorimod størrelsen af pensionsudbetalingen beror på dels størrelsen af det indbetalte beløb, dels afkastet fra investeringen heraf (fratrasket omkostningerne forbundet med opsparingen).
- 12 Ydelsen ved en supplerende pensionsopsparing kan antage følgende former:

- en livsvarig livrente, der udbetales indtil pensionskundens død
 - en ratepension, der kan udbetales i rater fra pensionstidspunktet
 - en kapitalpension, der kan udbetales på én gang på pensionstidspunktet.
- 13 Ved en livsvarig livrente kan en pensionskunde fra pensionstidspunktet få et løbende pensionsbeløb udbetalt frem til sin død. Dette beløb er beregnet ud fra dels den forventede gennemsnitlige levealder for pensionskunderne, dels det opsparede beløb på pensionstidspunktet. En pensionskunde kan anvende opsparingen på en rate- eller en kapitalpension til at købe en livrente eller til at foretage et yderligere indskud på en eksisterende livrente.
- 14 Pensionsbidrag på en supplerende pensionsopsparing er fradragsberettiget inden for visse beløbsmæssige grænser i henhold til dansk indkomstskatteret. Fradragsretten er uafhængig af, om der er tale om en indbetaling til en pensionsopsparing, der forvaltes af et pensionsinstitut, eller til en pensionsordning oprettet i et pengeinstitut.
- 15 Beslutningen om størrelsen af det pensionsbidrag, der skal indbetales til en pensionsopsparing, og fordelingen af det indbetalte pensionsbidrag på henholdsvis en livsvarig livrente, en ratepension og en kapitalpension træffes af pensionskunden.
- 16 Ved supplerende arbejdsmarkedsrelaterede pensionsopsparinger (anden søjle) er det dog typisk arbejdsmarkedets organisationer (arbejdsgiver- og lønmodtagerorganisationerne), som repræsenterer de enkelte arbejdsgivere og lønmodtagere, og som kollektivt for lønmodtagerne aftaler pensionsvilkårene i forbindelse med de tilbagevendende overenskomstforhandlinger.
- 17 For lønmodtagere, der er omfattet af sådanne kollektive aftaler, vil det aftalte pensionsbidrag således normalt blive indbetalt til en pensionskasse (arbejdsmarkedspensionskasse). I tillæg til dette obligatoriske pensionsbidrag kan disse lønmodtagere vælge at foretage ekstraindbetalinger til arbejdsmarkedspensionen, ligesom de kan vælge at oprette en individuel pensionsordning i et pengeinstitut (tredje søjle).
- 18 De individuelle pensionsopsparinger (tredje søjle) omfatter desuden indbetalinger fra personer, der ikke har en pensionsordning i kraft af deres ansættelsesforhold. Dette er bl.a. tilfældet for selvstændigt erhvervsdrivende, arbejdsgivere og direktører. Disse vil dog også kunne vælge at indbetale til en arbejdsmarkedspension (anden søjle), hvis en sådan er aftalt for virksomhedens lønmodtagere.

De danske momsbestemmelser

- 19 Momslovens § 13, stk. 1, nr. 11), litra c) og f), bestemmer:

»Følgende varer og ydelser er fritaget for afgift:

[...]

11) Følgende finansielle aktiviteter:

[...]

- c) Transaktioner, herunder forhandlinger, vedrørende anbringelse af midler, kontokurantkonti, betalinger, overførsler, fordringer, checks og andre handelsdokumenter, dog ikke inddrivelse af fordringer.

[...]

- f) Forvaltning af investeringsforeninger.«

- 20 I Den Juridiske Vejledning 2012-2, D.A.5.11.6, der indeholder myndighedernes officielle retningslinjer for fortolkningen af momsloven, anføres det, at momsfrigivelsen for transaktioner vedrørende anbringelse af midler eller kontokurantkonti bl.a. omfatter oprettelse af indlånskonti, pensionsopsparinger og andre opsparingsordninger samt indsættelse og hævnning af midler på kontiene.
- 21 Det fremgår endvidere om transaktioner vedrørende betalinger og overførsler, at »[t]ransaktioner vedrørende betalinger og overførsler består i, at der sker overførsel af midler kontant, elektronisk, f.eks. via en edb-central eller via SWIFT, eller på baggrund af udarbejdede dokumenter på nærmere fastsatte vilkår. Betalinger, overførsler og betalingsformidling kan finde sted via underleverandør, f.eks. PBS«.
- 22 I vejledningen, D.A.5.11.9.3, anføres det, at forvaltning af investeringsforeninger bl.a. omfatter:
- den daglige administration af porteføljen, herunder bogholderi
 - rådgivning og beslutning om placering af midlerne og effektivering af køb og salg af værdipapirer for foreningen
 - beregning af investeringsbevisernes indre værdi
 - udstedelse og indløsning af investeringsbeviser
 - andre administrative ydelser, herunder it, prospekter m.m., markedsføring, ledelse samt udvikling og analyse.
- 23 Det fremgår endvidere af ovennævnte vejledning, at forvaltning af investeringsforeninger er omfattet af momsfrigivelsen, uanset om denne forvaltning udføres af foreningen selv, af et administrationselskab eller andre, hvortil kompetencen er lovligt delegeret.

- 24 Østre Landsret har i forelæggelsesafgørelsens punkt 2 anført, at vejledningen, D.A.5.11.9.2, beskriver en investeringsforening på følgende måde:

»Skatterådet har i et bindende svar fulgt op på Domstolens dom [af 28. juni 2007, JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust og The Association of Investment Trust Companies (sag C-363/05, Sml. I, s. 5517, herefter »dommen i sagen JP Morgan Fleming«)]. Skatterådet opridser i svaret de investeringsforeninger, som i henhold til dansk retspraksis kan anses for omfattet af momsfrigagelsen. Se SKM2008 353.SR.

Følgende investeringsforeninger er omfattet af momsfrigagelsen i [momslovens] § 13, stk. 1, nr. 11), litra f):

1. Investeringsforeninger og andre [investeringsinstitutter] omfattet af [direktiv 85/611].
2. Kontoførende investeringsforeninger, jf. § 2 i lov om beskatning af medlemmer af kontoførende investeringsforeninger, uanset om foreningerne er omfattet af [direktiv 85/611].
3. Udloddende investeringsforeninger omfattet af [ligningslovens] § 16 C, stk. 1, uanset om de er omfattet af [direktiv 85/611].
4. Investeringselskaber omfattet af [aktieavancebeskatningslovens] § 19, stk. 2, jf. stk. 3 og 4, uanset om de er omfattet af [direktiv 85/611].
5. Certifikatudstedende akkumulerende investeringsforeninger omfattet af [...] § 1, stk. 1, nr. 5a), [i lov om social service] uanset om de er omfattet af [direktiv 85/611].
6. ITC'er, jf. [dommen i sagen JP Morgan Fleming], uanset om de er omfattet af nr. 2)-5).
7. Andre institutter for kollektiv investering i værdipapirer, som efter en konkret vurdering kan anses for at udbyde ydelser, som er sammenlignelige med og i konkurrence med de ydelser, som investeringsforeninger omfattet af nr. 1)-6) udbyder til medlemmer, aktionærer m.fl. med hensyn til risikospredning i forbindelse med investering i værdipapirer.«

De faktiske omstændigheder i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 25 Østre Landsret har beskrevet de faktiske omstændigheder i hovedsagen som følger.
- 26 ATP's største kunde er PensionDanmark, der er en arbejdsmarkedspensionskasse. PensionDanmark administrerer overenskomst- og virksomhedsaftalte arbejdsmarkedspensioner for 12 fagforbund og 37 arbejdsgiverforeninger med i

alt 602 000 medlemmer, der er beskæftiget i 22 000 private og offentlige virksomheder.

- 27 Det forløb, som ATP's ydelse indgår i, er nærmere beskrevet i det følgende. ATP opretter en konto for den enkelte pensionskunde i pensionskassens system hos ATP på baggrund af oplysninger, som ATP modtager fra arbejdsgiveren. Arbejdsgiveren indberetter de samlede pensionsbidrag, der skal betales for arbejdsgiverens lønmodtagere, til ATP og overfører et beløb til pensionskassens konto i et pengeinstitut, hvilket beløb omfatter de samlede pensionsbidrag. Det beløb, som arbejdsgiveren skal indbetale til den enkelte lønmodtager i henhold til den kollektive overenskomst eller virksomhedsaftalen, tilskriver ATP herefter lønmodtagerens konto i pensionskassens system hos ATP.
- 28 Pensionskunden har til enhver tid adgang til sin pensionskonto via pensionskassens hjemmeside. ATP ajourfører løbende kontoen med de beløb, som skal tilskrives kontoen, og de beløb, der hæves på kontoen, således at pensionskontoens saldo er lig med størrelsen af pensionsopsparingen (eksklusiv optjent, men ikke tilskrevet afkast).
- 29 ATP initierer endvidere hævning af beløb på pensionskundens konto ved at give et pengeinstitut ordre om at udbetale beløbet til pensionskunden.
- 30 Pensionskasserne varetager selv investeringen af de indbetalte pensionsmidler.
- 31 ATP varetager følgende opgaver for pensionskasserne:
 - administrative opgaver, der bl.a. består i særskilt information og rådgivning til arbejdsgivere og lønmodtagere (pensionskunder) i relation til indholdet af pensionskassernes pensionsordninger
 - systemvedligeholdelse og -udvikling, der angår udvikling og vedligeholdelse af den platform, hvorpå ATP's ydelser til pensionskasserne leveres
 - ydelser vedrørende pensionsindbetalinger og pensionsudbetalinger.
- 32 I tiden indtil den 30. juni 2002 afregnede ATP moms af det vederlag, som pensionskasserne betalte for disse ydelser. På baggrund af dom af 5. juni 1997, SDC (sag C-2/95, Sml. I, s. 3017), konkluderede ATP imidlertid, at ydelserne vedrørende ind- og udbetalinger af pension udgjorde transaktioner vedrørende betalinger eller overførsler, der er momsfritaget i henhold til sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3).
- 33 ATP meddelte Skatteministeriet dette den 26. juni 2002. Ved afgørelse af 7. oktober 2005 anså Skatteministeriet ATP's ydelse i forbindelse med pensionsudbetalinger for momsfritagne transaktioner vedrørende betalinger eller overførsler, men afviste, at ydelsen vedrørende indbetalinger til pensionsordningerne var momsfritaget, undtagen den ydelse, der vedrører

modtagelse og indløsning af checks. Landsskatteretten stadfæstede ved kendelse af 13. maj 2009 Skatteministeriets afgørelse.

- 34 ATP har indbragt denne kendelse for Retten i Hillerød, der har henvist sagen til Østre Landsret.
- 35 Østre Landsret har i forelæggelsesafgørelsens punkt 1.2 anført, at de ydelser, som Skatteministeriet og Landsskatteretten ikke har anset for momsfrataget, grundlæggende består af følgende:
- »(1) registrering af arbejdsgivere, der skal indbetale pensionsbidrag, ud fra oplysninger modtaget fra arbejdsgiverne
 - (2) oprettelse af konti i pensionskassens system hos ATP til lønmodtagerne (pensionskunderne) ud fra oplysninger modtaget fra arbejdsgiverne
 - (3) tilrådighedsstillelse af faciliteter til brug ved indbetalinger fra arbejdsgiverne, således at indbetaling af det samlede pensionsbidrag for arbejdsgiverens lønmodtagere kan ske til pensionskassens konto i et pengeinstitut via en onlineservice (internettet) eller via indbetalingskort
 - (4) modtagelse og registrering af indberetninger fra arbejdsgiverne om allokering af det samlede beløb til de enkelte lønmodtagere (herunder beregning og afregning af arbejdsmarkedsbidrag, som er direkte afledt af pensionsindbetalingen)
 - (5) tilskrivning af pensionsbidraget på den enkelte pensionskundes konto i pensionskassens system hos ATP, herunder løbende ajourføring af kontoen med registrerede indbetalinger og afkast
 - (6) registrering af manglende indbetalinger
 - (7) meddelelse til pensionskunderne om indbetalt kapitalpensionsbidrag
 - (8) udsendelse af kontoudskrifter«.
- 36 For Østre Landsret har ATP gjort gældende, at følgende ydelser bør være momsfrataget:
- som forvaltning af investeringsforeninger, jf. momslovens § 13, stk. 1, nr. 11), litra f), der implementerer sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), og/eller
 - som en transaktion vedrørende anbringelse af midler, kontokurantkonti, betalinger eller overførsler, jf. momslovens § 13, stk. 1, nr. 11), litra c), der implementerer sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3).

- 37 Det er Skatteministeriets opfattelse, at nævnte ydelser, som ATP leverer, ikke er momsfrataget, idet der bør sondres mellem pensionskasser og investeringsforeninger af følgende grunde:
- Pensionskasser kombinerer opsparing til pension og forsikringsydelser. Pensionerne kan enten have karakter af livrente eller af en pension, der enten udbetales på en gang eller over en bestemt årrække. De giver en supplerende forsikringsdækning ved eksempelvis dødsfald eller uarbejdsdygtighed.
 - Det er arbejdsgiverne, som i henhold til kollektive overenskomster indbetaler pensionsbidrag, og ikke lønmodtagerne.
 - Formålet med en pensionsopsparing er at skabe balance mellem indtægterne som erhvervsaktiv og som pensionist, mens formålet med investeringer generelt er formueforøgelse.
 - Indbetalinger til en pensionskasse er i en vis udstrækning fradragsberettiget i henhold til reglerne om indkomstskat.
- 38 På denne baggrund har Østre Landsret besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Skal artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), i [sjette direktiv] fortolkes således, at begrebet »investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne« skal omfatte pensionskasser som de i hovedsagen omhandlede med følgende karakteristika, når medlemsstaten anerkender de i afsnit 2 i forelæggelseskendelsen [gengivet i denne doms præmis 19-24] angivne institutter som investeringsforeninger:
- a) afkastet til lønmodtageren (pensionskunden) afhænger af afkastet af pensionskassens investeringer
 - b) arbejdsgiveren skal ikke foretage supplerende indbetaling for at sikre pensionskunden et bestemt afkast
 - c) pensionskassen investerer kollektivt de opsparede midler ud fra et princip om risikospredning
 - d) den væsentligste del af indbetalingerne til pensionskassen beror på kollektive aftaler mellem arbejdsmarkedets organisationer, der repræsenterer de enkelte lønmodtagere og arbejdsgivere, og ikke på den enkelte lønmodtagers individuelle beslutning
 - e) den enkelte lønmodtager kan individuelt beslutte at foretage yderligere indbetalinger til pensionskassen

- f) selvstændige erhvervsdrivende, arbejdsgivere og direktører kan vælge at indbetale pensionsbidrag til pensionskassen
 - g) en forud fastsat del af den kollektivt aftalte pensionsopsparing for lønmodtagerne anvendes til en livsvarig livrente
 - h) pensionskunderne afholder pensionskassens omkostninger
 - i) indbetalinger til pensionskassen er fradragsberettiget inden for visse beløbsmæssige grænser i henhold til national indkomstskatteret
 - j) indbetalinger på en individuel pensionsordning, herunder på en pensionsordning oprettet i et pengeinstitut, hvor midlerne kan placeres i en investeringsforening, er fradragsberettiget i henhold til national indkomstskatteret i samme omfang som under litra i)
 - k) fradragsretten for indbetalinger under litra i) modsvares af beskatningen af udbetalinger, og
 - l) de opsparede midler skal som udgangspunkt udbetales efter pensionsalderens indtræden?
- 2) Hvis det første spørgsmål besvares bekræftende, skal sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), fortolkes således, at begrebet »forvaltning« omfatter en levering som den i hovedsagen omhandlede, jf. afsnit 1.2 i forelæggelseskendelsen [denne doms præmis 35]?
- 3) Skal en levering som den i hovedsagen omhandlede vedrørende pensionsbetalinger, jf. afsnit 1.2 i forelæggelseskendelsen [denne doms præmis 35], i forhold til sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3), betragtes som én enkelt ydelse eller som flere særskilte ydelser, der skal vurderes selvstændigt?
- 4) Skal sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3), fortolkes således, at den i bestemmelsen fastsatte fritagelse for moms for transaktioner vedrørende betalinger eller overførsler omfatter en levering som den i hovedsagen omhandlede vedrørende pensionsbetalinger, jf. afsnit 1.2 i forelæggelseskendelsen [denne doms præmis 35]?
- 5) Hvis det fjerde spørgsmål besvares benægtende, skal sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3), fortolkes således, at den i bestemmelsen fastsatte fritagelse for moms for transaktioner vedrørende anbringelse af midler eller kontokurantkonti omfatter en levering som den i hovedsagen omhandlede vedrørende pensionsbetalinger, jf. afsnit 1.2 i forelæggelseskendelsen [denne doms præmis 35]?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål vedrørende begrebet »investeringsforeninger«

- 39 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), skal fortolkes således, at pensionskasser som de i hovedsagen omhandlede, som har de karakteristika, der er beskrevet i dette spørgsmål, er omfattet af begrebet »investeringsforeninger, således som disse er fastsat af medlemsstaterne« som omhandlet i denne bestemmelse.
- 40 Indledningsvis bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at selv om fritagelserne i bl.a. sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), er selvstændige EU-retlige begreber, der i princippet bør underlægges en fælles definition for at undgå, at momsbestemmelserne anvendes forskelligt fra medlemsstat til medlemsstat, således at medlemsstaterne ikke kan ændre indholdet deraf, er dette imidlertid ikke tilfældet, når lovgiver har overladt det til medlemsstaterne at definere visse udtryk vedrørende en fritagelse (jf. i denne retning dom af 4.5.2006, sag C-169/04, Abbey National, Sml. I, s. 4027, præmis 38 og 39, dommen i sagen JP Morgan Fleming, præmis 19 og 20, samt dom af 7.3.2013, sag C-424/11, Wheels Common Investment Fund Trustees m.fl., endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, herefter »Wheels-dommen«, præmis 16). Sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), overlader netop kompetencen til at definere begrebet »investeringsforeninger« til medlemsstaterne (jf. Wheels-dommen, præmis 16).
- 41 Denne definitionskompetence, som således er tillagt medlemsstaterne, begrænses imidlertid af forbuddet mod at tilsidesætte selve ordlyden af den fritagelse, som er anvendt af EU-lovgiver (jf. i denne retning dommen i sagen JP Morgan Fleming, præmis 21, og Wheels-dommen, præmis 17). En medlemsstat kan navnlig ikke, uden herved at se bort fra selve ordet »investeringsforeninger«, blandt investeringsforeningerne udvælge dem, som skal være omfattet af fritagelsen, og dem, der ikke skal. Nævnte bestemmelse giver den således kun kompetence til at definere, hvilke foreninger der i national ret er omfattet af begrebet »investeringsforeninger« (jf. i denne retning dommen i sagen JP Morgan Fleming, præmis 41-43, og Wheels-dommen, præmis 17).
- 42 Definitionskompetencen skal desuden udøves under iagttagelse af de formål, der forfølges med sjette direktiv, og af princippet om afgiftsneutralitet, der er uadskilleligt forbundet med det fælles momssystem (jf. i denne retning dommen i sagen JP Morgan Fleming, præmis 22 og 43, og Wheels-dommen, præmis 18).
- 43 I denne forbindelse bemærkes, at formålet med fritagelsen af de transaktioner, der er knyttet til forvaltningen af investeringsforeninger, bl.a. er at gøre det lettere for investorer at investere i værdipapirer gennem investeringsinstitutter ved at fjerne momsudgifterne og ved således at sikre det fælles momssystems neutralitet i forhold til valget mellem direkte investeringer i værdipapirer og de investeringer,

der foretages gennem institutter for kollektiv investering (jf. i denne retning Abbey National-dommen, præmis 62, dommen i sagen JP Morgan Fleming, præmis 45, og Wheels-dommen, præmis 19, samt dom af 7.3.2013, sag C-275/11, GfBk, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 30).

- 44 Hvad nærmere angår princippet om afgiftsneutralitet er dette princip til hinder for, at erhvervsdrivende, som udfører de samme transaktioner, behandles forskelligt med hensyn til opkrævning af moms (jf. i denne retning Abbey National-dommen, præmis 56, dommen i sagen JP Morgan Fleming, præmis 29, og Wheels-dommen, præmis 20).
- 45 Det skal derfor fastlægges, om pensionskasser som de i hovedsagen omhandlede med henblik på anvendelsen af sjette direktiv udgør »investeringsforeninger« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i dette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6).
- 46 I denne henseende bemærkes, at de fonde, der udgør institutter for kollektiv investering i værdipapirer som omhandlet i direktiv 85/611, udgør investeringsforeninger (jf. i denne retning bl.a. dom af 19.7.2012, sag C-44/11, Deutsche Bank, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 31 og 32, samt Wheels-dommen, præmis 23).
- 47 Endvidere skal fonde, der – uden at udgøre institutter for kollektiv investering som omhandlet i direktiv 85/611 – fremviser lignende kendetegn som disse sidstnævnte og dermed foretager de samme transaktioner, eller i det mindste fremviser sammenlignelige træk i en sådan grad, at de konkurrerer med dem, ligeledes anses for investeringsforeninger (jf. i denne retning Abbey National-dommen, 53-56, dommen i sagen JP Morgan Fleming, præmis 48-51, og Wheels-dommen, præmis 24).
- 48 Som generaladvokaten har anført i punkt 51 i forslaget til afgørelse, er det ubestridt, at arbejdsmarkedspensionskasser som de i hovedsagen omhandlede ikke er omfattet af direktiv 85/611. Det skal imidlertid efterprøves, om sådanne pensionskasser er sammenlignelige med de institutter, der er omfattet af direktivet, og om de konkurrerer med dem.
- 49 I denne forbindelse følger det af artikel 1, stk. 2, i direktiv 85/611, at dette direktiv omfatter institutter, der har som eneste formål at foretage kollektiv investering i værdipapirer og/eller i andre likvide finansielle aktiver af kapital tilvejebragt ved henvendelse til offentligheden, og hvis virksomhed bygger på princippet om risikospredning, samt hvis andele på forlangende af ihændehaverne skal tilbagekøbes eller indløses direkte eller indirekte for midler af disse institutters formue.
- 50 Der er tale om institutter, i hvilke mange investeringer er samlet og fordelt over en række værdipapirer, som kan forvaltes effektivt med henblik på at optimere afkastet, og i hvilke de enkelte investeringer kan være relativt beskedne. Disse

fonde forvalter deres investeringer i eget navn og på egne vegne, mens hver investor ejer en andel i fonden, men ikke fondens investeringer som sådanne (Deutsche Bank-dommen, præmis 33).

- 51 Det afgørende kriterium for en investeringsforening er, at flere kunders aktiver sammenlægges, hvilket gør det muligt at sprede disse kunders risiko på en række værdipapirer. Ifølge den forelæggende rets oplysninger synes dette at være tilfældet i hovedsagen, eftersom anden og tredje søjle i det danske pensionsystem finansieres af de personer, der skal have pensionen udbetalt. Østre Landsret har desuden anført i det første spørgsmåls litra c), at de omhandlede midler investeres ud fra et princip om risikospredning, og i dette spørgsmåls litra a), at investeringsrisikoen bæres af pensionskunderne.
- 52 I denne forbindelse skal der sondres mellem de i hovedsagen omhandlede investeringsforeninger og dem, der var omhandlet i Wheels-dommen. I den sag, der gav anledning til sidstnævnte dom, bar pensionskunderne således ikke den risiko, der var forbundet med forvaltningen af den investeringsfond, hvori pensionsordningens aktiver var samlet, idet pensionen var fastsat på forhånd i forhold til varigheden af ansættelsen hos arbejdsgiveren og lønnen, og idet de bidrag, som arbejdsgiveren indbetalte til pensionsordningen, udgjorde et middel for den pågældende til at opfylde sine retlige forpligtelser i forhold til sine ansatte (jf. Wheels-dommen, præmis 27-29). Som det er anført i denne doms præmis 51, er de i hovedsagen omhandlede pensionsordninger derimod finansieret af de personer, der skal have pensionerne udbetalt, ligesom det er disse personer, der bærer investeringsrisikoen.
- 53 Hvad angår fastlæggelsen af, om et institut udgør en investeringsforening, er det uden relevans, at arbejdsgiveren betaler bidragene. Arbejdsgiveren kan således være forpligtet til at overføre et beløb svarende til arbejdstagernes bidrag til pensionskassen. Et sådant materielt mellemlid ændrer ikke ved den omstændighed, at bidragene betales på pensionskundernes vegne med midler, som skal anses for at tilhøre dem på grund af det arbejde, de udfører, og at pensionskunderne bærer risikoen for de investeringer, der herved foretages. Østre Landsret har i denne forbindelse anført i det første spørgsmåls litra b), at arbejdsgiveren ikke er forpligtet til at foretage supplerende indbetalinger for at sikre pensionskunderne et bestemt afkast.
- 54 Den omstændighed, at størrelsen af indbetalingerne til pensionskassen beror på kollektive aftaler mellem arbejdsmarkedets organisationer, er ligeledes uden relevans. Dette forhold ændrer nemlig ikke ved den omstændighed, at bidraget betales af arbejdstageren, eller i det mindste i dennes navn og på dennes vegne, eller ved, at arbejdstageren får afkastet af sine investeringer, ligesom den pågældende bærer risikoen herved. Det har endvidere ingen betydning, at arbejdstagerne har mulighed for at indbetale supplerende bidrag, eller at andre personer kan betale til pensionskassen via individuelle pensionsopsparinger.

- 55 Den måde, hvorpå pensionskunderne får udbetalt deres opsparing på pensionstidspunktet, hvad enten det er i form af en kapitalpension eller en livrente, berører heller ikke de væsentlige elementer ved den opsparing, der er foretaget i pensionskassen. Det drejer sig således om en forskel i metoden til beregning af opsparingen, og skift mellem de forskellige muligheder kan ganske enkelt ske ved en finansiell transaktion, således som generaladvokaten har anført i punkt 59 i forslaget til afgørelse.
- 56 I modsætning til hvad den danske regering har gjort gældende, har den omstændighed, at bidrag kan fradrages i indkomstskattepligtig indkomst, ligeledes ingen betydning for, om pensionskassers virksomhed er momsfrigøret eller ej. En national lovgivning på området for indkomstskat kan således ikke anfægte den ensartede karakter af de fritagelser, der er fastsat ved de EU-retlige momsbestemmelser.
- 57 Endelig berører den omstændighed, at der foreligger et forsikringselement, ikke de væsentlige karakteristika ved bidragene til pensionskasserne, idet dette element er sekundært.
- 58 Domstolen har i denne henseende således fastslået, at der foreligger én enkelt ydelse, bl.a. når et element skal anses for at udgøre hovedydelsen, mens et andet element skal anses for en sekundær ydelse, der er afgiftsmæssigt stillet som hovedydelsen (Deutsche Bank-dommen, præmis 19 og den deri nævnte retspraksis). Dette er ligeledes tilfældet, når to eller flere elementer eller handlinger, som en afgiftspligtig person leverer, er så nært forbundet, at de objektivt set udgør én enkelt, udelelig økonomisk ydelse, som det ville være kunstigt at opdele (jf. Deutsche Bank-dommen, præmis 21 og den deri nævnte retspraksis).
- 59 Henset til disse betragtninger skal det første spørgsmål herefter besvares med, at sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), skal fortolkes således, at pensionskasser som de i hovedsagen omhandlede kan være omfattet af denne bestemmelse, når de finansieres af de personer, der skal have pensionerne udbetalt, når opsparingen investeres ud fra princippet om risikospredning, og når investeringsrisikoen bæres af pensionskunderne. Det har i denne henseende ingen betydning, at bidragene indbetales af arbejdsgiveren, at størrelsen af indbetalingerne beror på kollektive aftaler mellem arbejdsmarkedets organisationer, at måden, hvorpå pensionsopsparingen udbetales, kan variere, at bidragene er fradragsberettigede i henhold til reglerne om indkomstskat, eller at det er muligt at supplere pensionen med et sekundært forsikringselement.

Det andet spørgsmål vedrørende begrebet »forvaltning af investeringsforeninger«

- 60 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), skal fortolkes således, at

begrebet »forvaltning af investeringsforeninger« i denne bestemmelse omfatter en tjenesteydelse som den i hovedsagen omhandlede.

- 61 Eftersom sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), ikke indeholder en definition af begrebet »forvaltning af investeringsforeninger«, skal bestemmelsen fortolkes ud fra den sammenhæng, i hvilken den optræder, og direktivets formål og opbygning, idet det bærende hensyn bag den fritagelse, som er indført ved bestemmelsen, særligt skal tages i betragtning (jf. Abbey National-dommen, præmis 59).
- 62 I denne forbindelse bemærkes for det første, som det er anført i denne doms præmis 43, at formålet med fritagelsen af de transaktioner, der er knyttet til forvaltningen af investeringsforeninger, bl.a. er at gøre det lettere for investorer at investere i værdipapirer gennem investeringsinstitutter.
- 63 For det andet bemærkes, at det ifølge ordlyden af sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), i princippet ikke er udelukket, at forvaltning af investeringsforeninger kan anses for at bestå af flere særskilte tjenesteydelser, der således kan være omfattet af begrebet »forvaltning af investeringsforeninger« som omhandlet i denne bestemmelse, og som dermed er omfattet af den fritagelse, der er fastsat heri, selv om de leveres af en tredjepartsadministrator (jf. Abbey National-dommen, præmis 67, og GfBk-dommen, præmis 28).
- 64 For det tredje bemærkes, at det følger af princippet om afgiftsneutralitet, at de erhvervsdrivende skal kunne vælge den organisationsform, som ud fra en strengt økonomisk synsvinkel passer dem bedst, uden at skulle løbe en risiko for, at deres transaktioner udelukkes fra den fritagelse, der er fastsat i sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6) (jf. Abbey National-dommen, præmis 68, og GfBk-dommen, præmis 31).
- 65 For det fjerde har Domstolen præciseret, at de transaktioner, der er omfattet af denne fritagelse, er de transaktioner, der specifikt vedrører den virksomhed, som institutter for kollektiv investering udøver (jf. Abbey National-dommen, præmis 63). Hvad særligt angår de tjenesteydelser vedrørende forvaltning, som leveres af en tredjepartsadministrator, har Domstolen udtalt, at disse transaktioner set under ét skal udgøre en særskilt helhed samt udgøre specifikke og væsentlige elementer for forvaltningen af investeringsforeninger (jf. i denne retning Abbey National-dommen, præmis 70-72, og GfBk-dommen, præmis 21).
- 66 Specifikke opgaver for institutterne for kollektiv investering udgøres – foruden de opgaver, som er knyttet til porteføljeforvaltning – af de opgaver, der er knyttet til administrationen af institutterne for kollektiv investering selv, såsom de opgaver, der er nævnt i bilag II til direktiv 85/611 under overskriften »Administration« (jf. Abbey National-dommen, præmis 64, og GfBk-dommen, præmis 22).
- 67 Den omstændighed, at tjenesteydelser ikke er opregnet i bilag II til direktiv 85/611, er imidlertid ikke til hinder for, at de bliver henført til den kategori af

specifikke ydelser, der henhører under »forvaltning af investeringsforeninger« som omhandlet i sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), idet artikel 5, stk. 2, i direktiv 85/611 selv fremhæver, at listen i nævnte bilag »[ikke er] udtømmende« (GfBk-dommen, præmis 25).

- 68 Domstolen har således fastslået, at også tjenesteydelser såsom beregning af overskud og prisen for andele eller aktier, vurderinger af aktiver, regnskab, udarbejdelse af deklARATIONER med henblik på udlodning af overskud, levering af oplysninger og dokumentation til brug for de periodiske regnskaber og selvangivelser, statistiske indberetninger og angivelser af moms samt forberedelse af overskudsprognoser er omfattet af begrebet »forvaltning« af en investeringsforening i den forstand, hvori det er anvendt i sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6) (jf. GfBk-dommen, præmis 27).
- 69 Den omstændighed, at de tjenesteydelser, der leveres af tredjemand, ikke medfører en ændring af foreningens juridiske og finansielle situation, er endvidere ikke til hinder for, at de er omfattet af begrebet »forvaltning« af en investeringsforening i denne bestemmelses forstand (GfBk-dommen, præmis 26).
- 70 De ydelser, hvis momsfritagelse er omtvistet i hovedsagen, er beskrevet i denne doms præmis 35. Visse af disse ydelser forekommer umiddelbart ikke at være af rent teknisk art, men realiserer pensionskundernes rettigheder over for pensionskasserne ved at oprette konti i pensionskassernes system og ved at tilskrive de indbetalte bidrag på disse konti. Disse ydelser vedrørende tilskrivning på pensionskundernes konti synes at bevirke, at den fordring, som arbejdstageren i denne henseende har over for sin arbejdsgiver, ændres til en fordring over for pensionskassen.
- 71 Under disse omstændigheder er sådanne ydelser vedrørende kontotilskrivning væsentlige for forvaltningen af en investeringsforening.
- 72 Princippet om afgiftsneutralitet bestyrker denne konklusion. Såfremt disse ydelser pålægges moms, når de ydes af tredjemand, indebærer det nemlig, at de pensionskasser, der har valgt selv at tilskrive de bidrag, der indbetales af pensionskunderne, begunstiges i forhold til de pensionskasser, der har valgt at benytte sig af tredjemand, også selv om en underentreprise af disse ydelser kan frembyde effektivitetsfordele for pensionskasserne og dermed for deres kunder (jf. i denne retning GfBk-dommen, præmis 31).
- 73 Hvad angår de andre ydelser, der er opregnet i denne doms præmis 35, synes de i det væsentlige at dreje sig om regnskabsmæssige ydelser og ydelser vedrørende kontooplysninger, som er omhandlet i bilag II til direktiv 85/611.
- 74 Hvad angår ydelser som de i hovedsagen omhandlede forekommer det umiddelbart at være væsentligt – for den, der fører kundernes konti – at behandle de nødvendige oplysninger, der modtages fra arbejdsgiverne, eller at fastslå, om de indbetalte bidrag er utilstrækkelige. Den, der fører disse konti, forekommer

endvidere at være bedst egnet til at kunne fastsætte det beløb, som arbejdsgiverne mangler at indbetale til pensionskasserne, eller til at udsende kontoudskrifter.

- 75 Det påhviler dog den forelæggende ret, som råder over alle de oplysninger, der gør det muligt at undersøge hver af de i hovedsagen omhandlede transaktioner, at vurdere, om disse tjenesteydelser er omfattet af begrebet »forvaltning af investeringsforeninger« som omhandlet i sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), således som det fortolkes i denne dom.
- 76 Henset til disse forhold skal det andet spørgsmål herefter besvares med, at sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), skal fortolkes således, at begrebet »forvaltning af investeringsforeninger« i denne bestemmelses forstand omfatter tjenesteydelser, hvorved et institut realiserer rettighederne for pensionskunder i en pensionskasse ved at oprette konti og ved at tilskrive de indbetalte bidrag på pensionskundernes konti i pensionsordningens system. Begrebet omfatter ligeledes regnskabsmæssige ydelser og ydelser vedrørende kontooplysninger, såsom dem, der er omhandlet i bilag II til direktiv 85/611.

Det tredje og det fjerde spørgsmål vedrørende transaktioner vedrørende bl.a. betalinger eller overførsler

- 77 Med det tredje og det fjerde spørgsmål, som behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3), skal fortolkes således, at den momsfrigtagelse for transaktioner vedrørende betalinger eller overførsler, der er fastsat i bestemmelsen, omfatter en tjenesteydelse som den i hovedsagen omhandlede vedrørende indbetalinger til en pensionskasse, og om en sådan tjenesteydelse skal betragtes som én enkelt ydelse eller som flere særskilte ydelser, der skal vurderes selvstændigt.
- 78 Det bemærkes, at de transaktioner, der er fritaget i henhold til sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3), er defineret på grundlag af arten af de leverede tjenesteydelser og ikke på grundlag af tjenesteyderen eller ydelsesmodtageren (jf. SDC-dommen, præmis 32 og 56, og dom af 28.10.2010, sag C-175/09, Axa UK, Sml. I, s. 10701, præmis 26). Fritagelsen er således ikke underlagt en betingelse om, at transaktionerne udføres af en bestemt form for virksomhed eller juridisk person, når de omhandlede transaktioner henhører under området for finansielle transaktioner (jf. i denne retning SDC-dommen, præmis 38, og Axa UK-dommen, præmis 26).
- 79 Domstolen har fastslået, at en betalingsoverførsel er en transaktion, der består i at udføre en ordre om overførsel af et beløb fra én bankkonto til en anden. Den er navnlig karakteriseret ved, at den medfører en ændring af det retlige og økonomiske forhold dels mellem ordregiver og beløbsmodtager, dels mellem disse to og deres respektive pengeinstitutter, og, eventuelt, mellem pengeinstitutterne indbyrdes. Den transaktion, der medfører den pågældende ændring, er i øvrigt den blotte overførsel af beløb mellem konti, uanset årsagen (jf. i denne retning SDC-

dommen, præmis 53, og dom af 28.7.2011, sag C-350/10, Nordea Pankki Suomi, Sml. I, s. 7359, præmis 25).

- 80 Denne fortolkning omhandler ikke måden, hvorpå overførsler kan foretages, idet disse kan foretages ved posteringer. Dette vil være tilfældet for overførsler mellem kunder i det samme pengeinstitut eller mellem konti, der tilhører samme person, da denne person både vil være ordregiver og beløbsmodtager. Under retsmødet har ATP anført, at selv om overførslen af et beløb fra en kurantkonto til en opsparingskonto, der begge tilhører samme person, hverken ændrer på, hvem der er fordringshaver, eller på fordringens beløb, ændres betingelserne for fordringen over for pengeinstituttet derimod. Denne overførsel mellem to konti, der tilhører samme person, foretages ved posteringer på disse konti, som herved danner grundlag for, at nye betingelser finder anvendelse på fordringen.
- 81 Sådanne transaktioner udgør, hvad enten de finder sted ved overførsler i tilknytning til en overførsel af et beløb eller ved posteringer, tjenesteydelser, der er omfattet af fritagelsen i sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3).
- 82 Som det er anført i denne doms præmis 70, forekommer visse af de ydelser, hvis momsfrigtagelse er omtvistet i hovedsagen, såsom transaktioner vedrørende tilskrivning på pensionskundernes konti, ikke at være af rent teknisk art, men synes at realisere pensionskundernes rettigheder over for pensionskasserne, idet de ændrer den fordring, som arbejdstageren har over for sin arbejdsgiver, til en fordring over for den pensionskasse, hvor den pågældende er kunde.
- 83 Det påhviler dog den forelæggende ret, som råder over alle oplysninger med henblik på at undersøge de omhandlede transaktioner, at vurdere, om disse tjenesteydelser udgør ydelser, der er omfattet af fritagelsen i sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3), således som den fortolkes i denne dom.
- 84 Det tilkommer ligeledes den forelæggende ret at vurdere, om de andre ydelser, som ATP leverer, ifølge den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 58, er så nært forbundet med transaktionerne vedrørende tilskrivning på pensionskundernes konti, at de objektivt set udgør én enkelt, udelelig økonomisk ydelse, som det ville være kunstigt at opdele.
- 85 Henset til disse forhold skal det tredje og det fjerde spørgsmål herefter besvares med, at sjette direktivs artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3), skal fortolkes således, at den momsfrigtagelse for transaktioner vedrørende betalinger og overførsler, der er fastsat i bestemmelsen, finder anvendelse på tjenesteydelser, hvorved et institut realiserer rettighederne for pensionskunder i en pensionskasse ved at oprette konti til disse kunder i pensionsordningens system og ved at tilskrive disse kunders bidrag på deres konti, samt på transaktioner, der er sekundære i forhold til disse tjenesteydelser, eller som sammen med disse udgør én enkelt økonomisk ydelse.
- 86 Henset til besvarelsen af det tredje og det fjerde spørgsmål er det ufornuddent at besvare det femte spørgsmål.

Sagens omkostninger

- 87 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Femte Afdeling) for ret:

- 1) **Artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), i Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17. maj 1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter – Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag, skal fortolkes således, at pensionskasser som de i hovedsagen omhandlede kan være omfattet af denne bestemmelse, når de finansieres af de personer, der skal have pensionerne udbetalt, når opsparingen investeres ud fra princippet om risikospredning, og når investeringsrisikoen bæres af pensionskunderne. Det har i denne henseende ingen betydning, at bidragene indbetales af arbejdsgiveren, at størrelsen af indbetalingerne beror på kollektive aftaler mellem arbejdsmarkedets organisationer, at måden, hvorpå pensionsopsparingen udbetales, kan variere, at bidragene er fradragsberettigede i henhold til reglerne om indkomstskat, eller at det er muligt at supplere pensionen med et sekundært forsikringselement.**
- 2) **Artikel 13, punkt B, litra d), nr. 6), i sjette direktiv 77/388 skal fortolkes således, at begrebet »forvaltning af investeringsforeninger« i denne bestemmelses forstand omfatter tjenesteydelser, hvorved et institut realiserer rettighederne for pensionskunder i en pensionskasse ved at oprette konti og ved at tilskrive de indbetalte bidrag på pensionskundernes konti i pensionsordningens system. Begrebet omfatter ligeledes regnskabsmæssige ydelser og ydelser vedrørende kontooplysninger, såsom dem, der er omhandlet i bilag II til Rådets direktiv 85/611/EØF af 20. december 1985 om samordning af love og administrative bestemmelser om visse institutter for kollektiv investering i værdipapirer (investeringsinstitutter), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/107/EF og 2001/108/EF af 21. januar 2002.**
- 3) **Artikel 13, punkt B, litra d), nr. 3), i sjette direktiv 77/388 skal fortolkes således, at den fritagelse for merværdiafgift for transaktioner vedrørende betalinger og overførsler, der er fastsat i bestemmelsen, finder anvendelse på tjenesteydelser, hvorved et institut realiserer rettighederne for pensionskunder i en pensionskasse ved at oprette konti til disse kunder i pensionsordningens system og ved at tilskrive disse kunders bidrag på deres konti, samt på transaktioner, der er**

sekundære i forhold til disse tjenesteydelser, eller som sammen med disse udgør én enkelt økonomisk ydelse.

Underskrifter